

Broj: 01-711/22
Podgorica, 26.12.2022. godine
MK

Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore, na osnovu čl. 41 st. 1 Zakona o Zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore ("Sl.list CG", br.42/11, 32/14 i 21/17) sproveo je ispitni postupak po sopstvenoj inicijativi i dao

MIŠLJENJE

I UVOD

1. U medijima - portalu www.cdm.me u članku pod naslovom „Snusu nije mjesto na trafikama“ navodi se, između ostalog, sledeće: da je Snus, vrsta duvanskog proizvoda u prahu koji je zapakovan u kesice, uprkos visokim dozama toksičnih i kancerogenih materija, sve popularniji među mladima u glavnom gradu; da je popularnost ovakvog oblika konzumiranja duvana povezan sa zabranom pušenja u zatvorenim prostorijama, jer se konzumira preko sluznice usne duplje (žvakanjem); da je najveći problem to što ga sve više koriste srednjoškolci, ali i stariji osnovci koji ga, zahvaljujući ovakvom načinu upotrebe, mogu konzumirati i na času, ili kod kuće u blizini roditelja; da ga mogu kupiti u mnogim prodajnim objektima, naročito onim specijalizovanim za duvanske proizvode, po cijeni od četiri do osam eura, kao i preko društvenih mreža; da apsorbujući se u krvotok djeluje direktno na centralni nervni sistem, poput psihoaktivnih supstanci, brzo stvara zavisnost i ostavlja dalekosežne posljedice po zdravlje, naročito mladih koji su još u razvoju; da redovno konzumiranje ovakvog oblika duvanskog proizvoda može dovesti do infekcije i rana u ustima, oštećenja zuba, malignih bolesti, problema sa kardiovaskularnim sistemom; da je prodaja snusa zabranjena u svim državama članicama Evropske unije, osim u Švedskoj, gdje je nastao; da na štetnost ovog proizvoda upozoravaju i ljekari, i čelnici Ustanova za odvikavanje od psihoaktivnih supstanci, kao i predstavnici nevladinog sektora te da smatraju da bi i Crna Gora trebalo da primijeni zakon o zabrani uvoza i dalje distribucije snusa, kao i članice saveza evropskih zemalja kome teži; da direktorica Centra za promociju zdravlja u Institutu za javno zdravlje prof. dr Agima Ljaljević upozorava da su posljedice koje može da izazove korišćenje snusa dalekosežne, naročito kod mladih koji su još u razvoju koja ističe da "Kako je počeo da se primjenjuje Zakon o ograničenju duvanskih proizvoda, odnosno, od kada je zabranjeno konzumiranje cigareta u zatvorenom prostoru sve više se traže proizvodi koji mogu da se koriste u istom.." kao i da sadrže nikotin, što znači da stvaraju zavisnost kao i svi ostali duvanski proizvodi .. da se u njima se nalazi čitav niz različitih materija koje su toksične i kancerogene da je potreban vrlo kratak vremenski period da dođe do promjena u ustima, odnosno, da se jave vrlo često maligne promjene u ustima, na jednaku, u želucu i na drugim organima i generalno utiče na promjenu zdravlja kod mladih ljudi, tako da ih ne možemo smatrati zdravijim, što je upozorila gđa. Ljaljević kao i da je vrlo važno da se ovi proizvodi podvedu pod strogu kontrolu.

Na ozbiljnost ovog problema u članku su upozorili i iz Udruženja „Roditelji“ ističući da djeca po relativno pristupačnim cijenama kupuju pomenute proizvode kako u radnjama specijalizovanim za prodaju duvanskih proizvoda tako i na drugim prodajnim mjestima.

Pomenuti medij navodi da je sekretar Crnogorskog društva za borbu protiv raka (CDPR) Domagoj Žarković istakao da je snus duvanski proizvod u prahu koji je zakonom o kontroli duvanskih proizvoda svrstan u kategoriju „novi duvanski proizvodi“ i ne podliježe regulativi zabrane korištenja u zatvorenim prostorima; da

spada u grupu duvanskih proizvoda čija kontrola i efikasan nadzor nijesu zakonski regulisani, da je dostupan je i jeftin, zbog čega predstavlja pravu opasnost za tinejdžere u Crnoj Gori.

Navodi koji su istaknuti u članku, ukazuju da su postojeća zakonska rješenja takva da je veoma laka dostupnost djeci i mladima pomenutom duvanskom proizvodu koji može ugroziti njihovo zdravlje.

II POSTUPANJE ZAŠTITNIKA

2. Zaštitnik je pokrenuo postupak zatražio izjašnjenja od Ministarstva zdravlja i Instituta za javno zdravlje.

U izjašnjenjima Instituta za javno zdravlje br- 01-9580 kao i izjašnjenju Ministarstva zdravlja, br. I-501/22-3423/3 između ostalog, navodi se: da je više puta do sada istaknuto da je suns duvanski proizvod koji postaje sve popularniji među srednjoškolcima, pa čak i starijim osnovcima; da je bezopasnog izgleda, poput kesica čaja. a opasnog sadržaja (sadrži između 7000 i 8000 različitih hemijskih supstancija, od kojih je **10% kancerogeno** i prodiranjem u krv, značajno narušava imunitet mlade osobe i povećava rizik nastanka malignih i drugih oboljenja kod korisnika); da se pojam snus u narodu često pogrešno upotrebljava i za druge duvanske proizvode pakovane u kesice, kao što su duvan za žvakanje i nikotinske vrećice, proizvod koji ne sadrži duvan i nije duvanski proizvod (nikotinski proizvod). Stoga je važno napomenuti da se u cilju dosljedne potpune i tačne informisanosti (sve informacije na koje je pozivano u dostavljenom tekstu, odnose se na snus i komplikacije koje snus izaziva), preporučuje analiza sadržaja proizvoda koji se nudi na tržištu i koji se, u posljednje vrijeme sve češće upotrebljava (iako i drugi pomenuti proizvodi stvaraju negativne efekte po zdravlje); da prema Direktivi EU države članice zabranjuju plasiranje "snusa" na njihovo tržište, upravo zbog više puta isticanih negativnih efekata po zdravlje, dok je iz te zabrane izuzeta Švedska. gdje je „snus- nastao, koja je garantovala da se proizvod neće prodavati van te zemlje. Ostali pomenuti duvanski proizvodi, poput duvana za žvakanje i šmrkanje, nijesu zabranjeni u EU mada se ne mogu zanemariti; da je važno naglasiti da Zakon o ograničenju upotrebe duvanskih proizvoda u CG, reguliše upotrebu pomenutih proizvoda; da Institut za javno zdravlje u saradnji sa Ministarstvom zdravlja, planira da u narednom period pokrene inicijativu da se u sledećoj godini urade izmjene i dopune postojećeg zakona o ograničenju upotrebe duvanskih proizvoda, između ostalog i u dijelu koji se odnosi na ograničenje upotrebe i ostalih komponenti koje su regulisane ovim Zakonom; da će biti predloženo da se uvedu novi članovi Zakona za regulisanje duvanskih proizvoda; da će Zakon pratiti i izrada pravilnika u kome će se precizno definisati svi duvanski proizvodi, uz mogućnost dodavanja definicija za nove proizvode koje će, potencijalno u budućnosti, duvanske industrije stavljati u promet; da je u pripremi novi Zakon o duvanu kojim će se regulisati zabrana proizvodnje, obrade i prometa duvana za oralnu upotrebu; da će se tim zakonom regulisati i zabrana kupovine i prodaje duvanskih proizvoda putem internet – distanciona prodaja.

3. Prilikom obilazaka obrazovno vaspitnih ustanova, te razgovora sa zaposlenim upoznati smo da se sa ovim problemom suočavaju pojedine ustanove u Budvi, Kotoru, Podgorici, te da djeca neometano mogu da na trafikama kupuju "snus" i isti konzumiraju.

III UTVRĐENE ČINJENICE

4. Na osnovu izjašnjenja i raspoložive dokumentacije Zaštitnik je utvrdio:

- Da je "snus" duvanski proizvod opasnog sadržaja i sadrži oko 7-8 hiljada hemijskih supstancija od kojih je 10 % kancerogeno;
- Da kancerogene tvari pod odgovarajućim okolnostima mogu izazvati zloćudne promjene ćelija;
- Da prema Direktivi EU, države članice EU zabranjuju plasiranje "snusa" na njihovo tržište, izuzev Švedske;

- Da se određeni duvanski proizvodi kao što je "snus" nalaze na slobodnom tržištu u Crnoj Gori i da se prodaju i djeci;
- Da Institut za javno zdravlje u saradnji sa Ministarstvom zdravlja planira da inicira izmjene postojećeg zakonskog rješenja o ograničavanju upotrebe duvanskih proizvoda.

IV RELEVANTNO DOMAĆE I MEĐUNARODNO PRAVO

5. Ustav Crne Gore ("Službeni list Crne Gore", br. 1/07, 38/13)

Dijete uživa prava i slobode primjereno njegovom uzrastu i zrelosti.

Djetetu se jemči posebna zaštita od psihičkog, fizičkog, ekonomskog i svakog drugog iskorišćavanja ili zloupotrebe. (čl. 74)

6. Konvencija o pravima djeteta UN-a, garantuje:

U svim aktivnostima koje se tiču djece, bez obzira da li ih preduzimaju javne ili privatne institucije socijalnog staranja, sudovi, administrativni organi ili zakonodavna tijela, najbolji interesi djeteta biće od prvenstvenog značaja. (čl.3/1)

Strana ugovornice priznaju pravo djeteta na uživanje najvišeg ostvarivog zdravstvenog standarda i na kapacitete za liječenje i zdravstvenu rehabilitaciju. Države potpisnice će nastojati da obezbijede da nijedno djeteta ne bude lišeno prava pristupa takvim uslugama zdravstvene zaštite. (čl. 24 st. 1/1)

„Države-potpisnice će preduzeti sve odgovarajuće mjere, uključujući zakonske, upravne, društvene i obrazovne mjere, da bi se djeca zaštitila od protizakonite upotrebe opojnih droga i psihotropnih supstanci, kako je to definisano u relevantnim međunarodnim ugovorima, kao i da bi se spriječilo korištenje djece u nezakonitoj proizvodnji i prodaji takvih supstanci.“(Član 33)

7. Zakon o zdravstvenoj zaštiti ("Službeni list Crne Gore", br. 3/16, 39/16, 02/17, 44/18, 24/19, 24/19 82/20, 8/21) propisuje:

Zdravstvena zaštita je organizovana i sveobuhvatna djelatnost društva sa ciljem da se dostigne najviši mogući nivo očuvanja zdravlja građana. (čl. 2/1)

U ostvarivanju prava na zdravstvenu zaštitu građani su jednaki, bez obzira na nacionalnu pripadnost, rasu, pol, rodni identitet, seksualnu orijentaciju, starosnu dob, invaliditet, jezik, vjeru, obrazovanje, socijalno porijeklo, imovno stanje i drugo lično svojstvo, u skladu sa zakonom. (čl.5)

8. Zakon o ograničavanju upotrebe duvanskih proizvoda ("Službeni list Crne Gore", br. 046/19 od 07.08.2019, 048/19 od 21.08.2019) propisuje:

Duvanski proizvodi su cigarete i drugi duvanski proizvodi (cigare, cigarilosi, rezani duvan, duvan za lulu, duvan za žvakanje, duvan za šmrkanje - burmut i druge duvanske prerađevine) dobijeni industrijskom proizvodnjom, sastavljeni u cjelosti ili djelimično od duvana, koji može da bude i genetski modifikovan.

Duvanski proizvodi mogu da se upotrebljavaju za pušenje, udisanje, žvakanje ili za oralnu upotrebu. (čl. 3)

Izrazi upotrijebljeni u ovom zakonu imaju sljedeća značenja:

1) duvan podrazumijeva listove obrađenog duvana i drugih prirodnih, prerađenih ili neprerađenih djelova duvana, uključujući ekspanzirani i rekonstituisani duvan;

2) cigaretama se smatraju svitci duvana, koji mogu da se puše takvi kakvi su i ne svrstavaju se u cigare i cigarilose, svitci duvana koji se na jednostavan, neindustrijski način stavljaju u papirne tube za cigarete, svitci duvana koji se na jednostavan neindustrijski način savijaju u papir za savijanje cigareta, kao i proizvodi koji su u cjelini ili djelimično izrađeni od duvanskih surogata i ispunjavaju uslove koji se odnose na cigarete, osim proizvoda koji se upotrebljavaju isključivo u zdravstvene svrhe. Svitci duvana podrazumijevaju dvije cigarete čija dužina bez filtera ili muštikle je duža od 8 cm, ali nije duža od 11 cm, tri cigarete koje bez filtera, odnosno muštikle su duže od 11 cm, ali nijesu duže od 14 cm;

3) cigarama se smatraju svitci duvana koji mogu da se puše, s obzirom na njihova svojstva i uobičajena očekivanja korisnika, ako su: sa spoljnim omotačem od prirodnog duvana, punjeni smjesom izrezanom na trake i sa spoljnim omotačem uobičajene boje duvana, od rekonstituisanog duvana, koji u potpunosti pokriva proizvod, a zavisno od vrste i filtera, ali u slučaju cigara sa muštiklom ne pokriva i muštiklu, čija je jedinična težina bez filtera ili muštikle veća od 2,3 grama a najviše do 10 grama, obima najmanje 34 mm, kao i proizvodi koji djelimično sadrže materije koje nijesu duvan, a koji ispunjavaju uslove koji se odnose na cigarete;

4) cigarilosi su manja vrsta cigara izrađena kao gotov duvanski proizvod čija najveća težina može da bude do 3 grama po komadu;

5) duvan za samostalno motanje - rezani duvan je duvan koji je rezan ili drugačije sječen, savijen ili stisnut u komade i koji korisnici mogu da upotrebljavaju za samostalnu izradu cigareta;

6) duvanski proizvodi za pušenje su svi duvanski proizvodi, osim bezdimnih duvanskih proizvoda;

7) bezdimni duvanski proizvodi su duvanski proizvodi čijom upotrebom se ne vrši sagorijevanje, uključujući duvan za žvakanje, duvan za šmrkanje i duvan za oralnu upotrebu;

8) duvan za žvakanje je bezdimni duvanski proizvod posebno namijenjen za žvakanje;

9) duvan za šmrkanje je bezdimni duvanski proizvod koji može da se upotrebljava udisanjem putem nosa;

10) duvan za oralnu upotrebu je svaki duvanski proizvod koji se upotrebljava za oralnu upotrebu, osim onih namijenjenih za udisanje ili žvakanje, koji su izrađeni u cjelosti ili djelimično od duvana, u obliku praha ili čestica ili u bilo kakvoj kombinaciji tih oblika, posebno onih u vrećicama ili poroznim vrećicama;

11) duvan za lulu je duvanski proizvod koji može da se upotrebljava putem postupka sagorijevanja i koji je namijenjen isključivo za korišćenje u luli;

12) duvan za vodenu lulu (nargila) je duvanski proizvod koji može da se upotrebljava putem vodene lule i smatra se duvanskim proizvodom za pušenje, a ako može da se upotrebljava i putem vodene lule i kao rezani duvan, onda se smatra rezanim duvanom;

13) sličan proizvod je svaki proizvod izrađen u cjelosti ili djelimično od duvana, a nije duvanski proizvod u smislu člana 3 stav 1 ovog zakona;

14) pušenje je rukovanje zapaljenim duvanskim proizvodom, čijim se sagorijevanjem emituju određene supstance u duvanskom dimu, bez obzira da li se dim aktivno udiše ili izdiše, kao i upotreba elektronskih cigareta;

15) proizvođač je pravno lice ili preduzetnik koji proizvodi ili ima dizajniran ili gotov duvanski proizvod koji stavlja u promet, pod svojim nazivom ili zaštitnim znakom;

16) promet je uvoz, izvoz, skladištenje radi prodaje i prodaja, odnosno stavljanje duvanskih proizvoda na tržište-činjenje dostupnim korisnicima, bez obzira na mjesto proizvodnje, besplatno ili uz plaćanje, uključujući i prodaju na daljinu;

17) uvoz je nabavka duvanskih proizvoda iz druge države, osim ako se primjenjuje carinski postupak o izuzeću ili oslobađanju od carinskog postupka, u skladu sa zakonom kojim se uređuje carinski postupak;

18) uvoznik je pravno lice ili preduzetnik koji je izvršio uvoz duvanskih proizvoda u Crnu Goru i koji ima pravo raspolaganja tim duvanskim proizvodima;

19) emisija podrazumijeva otpuštanje (oslobađanje) supstanci iz duvanskog dima koje nastaje u postupku upotrebe duvanskih ili sličnih proizvoda ili otpuštanje supstanci koje nastaje u postupku upotrebe bezdimnih duvanskih proizvoda;

20) stvaranje zavisnosti je farmakološka sposobnost supstance da izazove zavisnost, stanje koje utiče na sposobnost pojedinca da kontroliše svoje ponašanje, davanjem osjećaja nagrade i/ili olakšanja od apstinencijalnih simptoma;

21) karakteristična aroma duvanskog proizvoda je aroma, odnosno miris ili ukus, osim duvanskog, koji proizilazi iz dodatka jednog ili kombinacije više aditiva, uključujući aromu voća, začina, bilja, alkohola, slatkiša, mentola ili vanile, kao i drugih ukusa i mirisa prisutnih prije ili tokom upotrebe duvanskog proizvoda;

22) korisnik je fizičko lice koje upotrebljava duvanski proizvod, za sopstvene potrebe, van svoje trgovačke, poslovne, privredne ili stručne djelatnosti;

23) novi duvanski proizvod je duvanski proizvod koji ne pripada ni jednoj od sljedećih kategorija: cigarete, rezani duvan, duvan za lulu, duvan za vodenu lulu, cigare, cigarilosi, duvan za žvakanje, duvan za šmrkanje ili duvan za oralnu upotrebu i koji je stavljen na tržište nakon 19. maja 2014. godine;

24) elektronska cigareta je proizvod koji može da se upotrebljava za konzumaciju pare koja sadrži nikotin putem usnika ili bilo koji sastavni dio tog proizvoda, uključujući uložak, punjenje i uređaj bez uložka ili punjenja. Elektronska cigareta može da bude potrošna-za jednokratnu upotrebu ili ponovo punjiva-za višekratnu upotrebu, putem posude za ponovno punjenje, punjenja ili pomoću uložaka za jednokratnu upotrebu;

25) posuda za ponovno punjenje je posuda koja sadrži tečnost sa nikotinom i koristi se za ponovno punjenje elektronske cigarete;

26) biljni proizvod za pušenje je proizvod na bazi bilja, trave ili voća koji ne sadrži duvan, a može da se upotrebljava sagorijevanjem;

27) maloprodajni objekat je objekat u kome se duvanski proizvodi stavljaju u promet na malo i čine dostupnim korisnicima;

28) značajna promjena okolnosti je povećanje obima prodaje određene vrste duvanskih proizvoda za najmanje 10%, u najmanje pet država članica Evropske unije, utvrđeno na osnovu podataka iz izvještaja iz člana 32 ovog zakona ili povećanje nivoa rasprostranjenosti pušenja lica mlađih od 25 godina za najmanje pet procentnih bodova, u najmanje pet država članica Evropske unije, po određenoj vrsti duvanskog proizvoda, utvrđeno na osnovu Posebnog Evrobarometerova izvještaja 385 iz maja 2012. godine ili na osnovu relevantne studije o rasprostranjenosti pušenja. Značajnom promjenom okolnosti, u smislu ovog zakona, ne smatra se povećanje obima prodaje određene vrste duvanskih proizvoda koje nije veće od 2,5% od ukupne prodaje duvanskih proizvoda, na nivou Evropske unije;

29) sistem za provjeru starosti je elektronski sistem kojim se pouzdano provjerava starost kupca, u skladu sa propisanim zahtjevima;

30) vrećica je pojedinačno pakovanje rezanog duvana u obliku pravougaonog džepa, sa preklopom koji pokriva otvor ili je u obliku samostojeće vrećice; i

31) prekogranična kupovina na daljinu je kupovina duvanskih proizvoda kada kupac iz Crne Gore naručuje i kupuje duvanski proizvod od maloprodajnog objekta koji, van Crne Gore, ima sjedište, upravu, predstavništvo ili organizacioni dio, ako je pravno lice, odnosno boravak ili prebivalište, ako je preduzetnik. (čl. 4)

Mjere za smanjenje i ograničavanje upotrebe duvanskih proizvoda obuhvataju zabranu reklamiranja, proizvodnju, promet i obilježavanje duvanskih proizvoda, zabranu pušenja u radnom i javnom prostoru i izlaganje sekundarnom duvanskom dimu, uticaj na maloljetna lica, kao i druga pitanja od značaja za zaštitu života i zdravlja ljudi, u skladu sa principima utvrđenim Okvirnom konvencijom Svjetske zdravstvene organizacije o kontroli duvana. (čl. 5/1)

Zabranjen je promet duvana za oralnu upotrebu. (čl. 8)

Zabranjena je prodaja duvanskih proizvoda licima mlađim od 18 godina života.

Licima iz stava 1 ovog člana zabranjeno je da vrše prodaju duvanskih proizvoda. (čl. 10)

Na maloprodajnim objektima mora da bude istaknuta oznaka o zabrani prodaje duvanskih proizvoda licima mlađim od 18 godina života.

Oznaka iz stava 1 ovog člana mora da bude istaknuta na vidnom mjestu.

Ako prodavac u objektu iz stava 1 ovog člana posumnja da je lice mlađe od 18 godina života, može da zatraži od tog lica da odgovarajućom ispravom dokaže punoljetstvo, a ako to odbije, prodavac tom licu neće prodati duvanski proizvod.

Obrazac oznake iz stava 1 ovog člana propisuje organ državne uprave nadležan za poslove zdravlja (u daljem tekstu: Ministarstvo). (čl. 11)

Ustanove koje obavljaju vaspitno-obrazovnu djelatnost dužne su da, u skladu sa odgovarajućim programom edukacije, upoznaju djecu i mlade o štetnosti upotrebe duvanskih proizvoda po zdravlje.

Sportske organizacije su dužne da, u okviru svojih aktivnosti, upoznaju lica koja se bave sportom o štetnosti upotrebe duvanskih proizvoda.

Aktivnosti iz st. 1 i 2 ovog člana vrše se u saradnji sa zdravstvenim ustanovama koje obavljaju promociju zdravlja i zdravih stilova života, u skladu sa zakonom.

Program edukacije iz stava 1 ovog člana utvrđuje organ državne uprave nadležan za poslove prosvjete, u saradnji sa Ministarstvom. (čl. 22)

Nadzor nad sprovođenjem ovog zakona vrši Ministarstvo.

Poslove inspekcijskog nadzora vrše inspektori nadležni za oblasti na koje se odnose mjere ograničenja i zabrane upotrebe duvanskih proizvoda, u skladu sa zakonom, i to:

3) tržišni inspektor u odnosu na zabranu prometa duvanskih proizvoda iz čl. 8, 9 i 10 ovog zakona, kao i člana 12 stav 1 tačka 1 al. 3 do 7 i tačka 2 ovog zakona, obavezu isticanja oznake o zabrani prodaje duvanskih proizvoda iz člana 11 ovog zakona, zabranu prometa proizvoda iz člana 13 ovog zakona, isticanje na pakovanju duvanskih proizvoda propisanih kombinovanih upozorenja o štetnosti pušenja, podataka o sadržini katrana, nikotina i ugljen monoksida, kao i u odnosu na zdravstvena upozorenja na pojedinačnom i spoljašnjem pakovanju duvanskih proizvoda; (čl. 66 st. 2 tač. 3)

9. Zakon o duvanu ("Službeni list Crne Gore", br. 048/08, 076/08, 040/11, 042/15)

Duvanski proizvodi su cigarete i ostali duvanski proizvodi (cigare, cigarilosi, rezani duvan, duvan za lulu, duvan" za žvakanje, duvan za šmrkanje - burmut i dr.), koji se dobijaju industrijskim postupkom u pripremi, proizvodnji i pakovanju obrađenog duvana, namijenjenog pušenju, žvakanju i šmrkanju i koji zadovoljava propisane norme kvaliteta; (čl. 2 st. 1 tač. 3)

Organ uprave nadležan za duvan (u daljem tekstu: organ uprave) vrši stručne i sa njima povezane upravne poslove, koji se odnose na:

- 1) organizovanje i sprovođenje javnog tendera i izdavanje odobrenja za proizvodnju duvanskih proizvoda;
- 2) izdavanje odobrenja za obradu duvana;
- 3) izdavanje odobrenja za obavljanje prometa na veliko i malo duvanskih proizvoda;
- 4) izdavanje odobrenja za obavljanje djelatnosti uvoza i izvoza duvana, obrađenog duvana i duvanskih proizvoda;
- 5) vođenje registara i evidencije trgovaca na malo duvanskim proizvodima;
- 6) objavljivanje podataka iz registara;
- 7) saradnju sa organima i institucijama nadležnim za suzbijanje nelegalnog prometa duvanskih proizvoda;
- 8) praćenje stanja na tržištu obrađenog duvana i duvanskih proizvoda;
- 9) pripremu stručne osnove za donošenje propisa čije je izvršavanje u njegovoj nadležnosti;
- 10) druge poslove, u skladu sa zakonom. (čl. 3)

10. Zakon o Zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore ("Sl. list CG", br. 42/11 i 32/14)

Zaštitnik/ca u vršenju svoje funkcije djeluje na način što: ukazuje, upozorava, kritikuje, predlaže ili preporučuje. (čl. 20/1)

Nakon završetka ispitivanja povrede ljudskih prava i sloboda Zaštitnik daje mišljenje o tome da li je, na koji način i u kojoj mjeri došlo do povrede ljudskih prava i sloboda. Član 41/1

V ZAKLJUČNA OCJENA

11. Zaštitnik je na osnovu ispitnog postupka utvrdio da se određeni duvanski proizvodi kao što je "snus" nalaze na slobodnom tržištu i da se prodaju i djeci, koja takođe mogu da ih pribave putem interneta. Tzv "snus" je duvanski proizvod opasnog sadržaja (od čega je 10 % kancerogeno).

12. U izjašnjenju Ministarstva, kao i Instituta za javno zdravlje, navodi se da se pojam "Snus" nerijetko pogrešno upotrebljava i za druge slične proizvode pakovane takođe u kesicama, kao što su duvan za žvakanje i nikotinske vrećice, koji nije duvanski proizvod, te da se preporučuje analiza sadržaja proizvoda koji se nudi na tržištu i koji se u posljednje vrijeme sve češće upotrebljava.

12. Zakonom o ograničavanju upotrebe duvanskih proizvoda, u cilju zaštite života i zdravlja ljudi, propisane su mjere za smanjenje i ograničavanje upotrebe duvanskih i sličnih proizvoda, sprječavanje štetnih posljedica njihove upotrebe, sastojci i emisija, obilježavanje pojedinačnih i spoljašnjih pakovanja, stavljanje u promet duvanskih proizvoda i elektronskih cigareta, kao i mjere za sprječavanje izlaganja sekundarnom duvanskom dimu i obezbjeđivanje vazduha bez duvanskog dima.

Zapaža se da je u zemljama Evropske unije, čijem članstvu stremi i Crna Gora, zabranjeno plasiranje “snusa” na njihovo tržište (izuzev Švedske, gdje je nastala i koja je garantovala da se proizvod neće prodavati van nje). Međutim, ostali proizvodi poput duvana za žvakanje i šmrkanje, nijesu zabranjeni u EU, mada se ne mogu zanemariti posledice koje može izazvati njihovo konzumiranje.

13. Ministarstvo zdravlja i Institut za javno zdravlje, planiraju da iniciraju izmjene postojećeg zakonskog rješenja koji se odnosi na ograničenje upotrebe duvanskih proizvoda, te i u dijelu koji se odnosi na ograničenje upotrebe i ostalih komponenti, a to će pratiti i izrada odgovarajućeg podzakonskog akta.

Kako je istaknuto, u tom podzakonskom aktu će se preciznije definisati svi duvanski proizvodi, uz mogućnost dodavanja definicija za nove proizvode koji se potencijalno mogu staviti u promet. Takođe planiraju se i izmjene Zakona o duvanu kojim će se regulisati zabrana proizvodnje, obrade i prometa duvana za oralnu upotrebu i regulisati zabrana kupovine i prodaje duvanskih proizvoda putem interneta.

14. Zaštitnik je tokom svojih aktivnosti, kako povodom pritužbi, sopstvenih inicijativa, tako i nakon obilazaka pojedinih opština i javnih ustanova, kao i održavanja okruglih stolova tokom prethodnog perioda (novembar – decembar 2022. g. osam okruglih stolova u osam opština u CG) zapazio da se neke opštine suočavaju sa problemom uživanja “snusa” od strane djece, kao i opojnih droga u obrazovno-vaspitnim ustanovama.

Podsjećamo da je Komitet za prava djeteta UN-a u Opštem komentaru br 20, istakao da države potpisnice imaju obavezu da zaštite adolescente od nezakonite upotrebe opojnih droga i psihotropnih supstanci, kao i da treba da osiguraju pravo adolescenata na zdravlje u vezi sa korišćenjem tih supstanci, kao i duvana, alkohola i rastvarača. Adolescentima bi trebalo obezbijediti tačne i objektivne informacije zasnovane na naučnim dokazima, u cilju sprječavanja i smanjenja štete od upotrebe droga.¹

Podaci kod kojih je Zaštitnik došao prilikom sprovođenja istraživanja Djeca i bolesti zavistnosti, ukazuju da rizičan period ponašanja učenika počinje **u šestom razredu osnovne i traje do drugog razreda srednje škole**, te se u tom periodu djeci/učenicima mora posvetiti najviše pažnje. Istraživanje je pokazalo da više od 20% učenika konzumira duvan. Tom prilikom Zaštitnik je između ostalog dao preporuku lokalnim samoupravama da uspostave modele saradnje sa ustanovama obrazovanja, zdravlja, socijalne i dječje zaštite, sporta i kulture na lokalnom nivou u cilju sprovođenja preventivnih programa.

15. Nadzor nad sprovođenjem Zakona o ograničenju upotrebe duvanskih proizvoda vrši Ministarstvo zdravlja a poslove inspeksijskog nadzora inspektori nadležni za oblasti na koje se odnose mjere ograničenja i zabrane upotrebe duvanskih proizvoda, u skladu sa zakonom, i to: sanitarni inspektor; zdravstveni inspektor; tržišni inspektor, između ostalog i u odnosu na zabranu prometa duvana za oralnu upotrebu kao i zabranu prodaje duvanskih proizvoda licima mlađim od 18 godina života. i turistički inspektor u odnosu na obavezu isticanja oznake o zabrani pušenja i zabranu pušenja u javnom prostoru.

Inspektori su dužni da godišnje izvještaje o izvršenim nadzorima i preduzetim mjerama dostavljaju Ministarstvu, do kraja januara tekuće godine za prethodnu godinu, a na zahtjev Ministarstva i češće.

Zaštitnik smatra da je potrebna pojačana kontrola kada je riječ o prometu, kako duvana za oralnu upotrebu, tako i prodaje duvanskih proizvoda djeci. Od strane predstavnika sektora zdravstva je navedeno da na tržištu postoji duvan za žvakanje i nikotinske vrećice, koji nije duvanski proizvod, a koji takođe stvara negativne efekte po zdravlje. Stoga je nužna što skorija analiza sadržaja proizvoda koji se nudi na tržištu i koji se u posljednje vrijeme sve češće upotrebljava od strane djece.

16. Zapaža se da se duvanski proizvod *snus* može naručiti putem interneta, jednostavno klikom na stavku da je osoba starija od 18 godina, što mogu da urade i djeca, kako bi došla do proizvoda, pa se tako proizvod *Snus Thunder Dark Frost*, za koji je od roditelja i nastavnika saopšteno da su primjetili da isti posjeduju i konzumiraju djeca².

---

¹ Komitet za prava djeteta Opšti komentar br. 20 (2016) o ostvarivanju prava djeteta u adolescenciji, <http://ucpd.rs/wpcontent/uploads/2018/06/opsti-komentar-no-20.pdf>

² <https://vape-dj.com/product/snus-thunder-dark-frost/>

Imajući u vidu da se u izjašnjenjima navodi da se pojam Snus upotrebljava za druge proizvode koji se žvaću a koji nijesu duvanski, a podaci do kojih je Zaštitnik došao ukazuju da djeca koriste upravo "snus", to je neophodno da nadležni organi ispituju i analiziraju koji se duvanski/nikotinski proizvodi na crnogorskom tržištu nude u slobodnoj prodaji - da li je riječ o „snus-u“ i da li je dostupan djeci, kao i da li se vrši promet duvana za oralnu upotrebu. Takođe kako je navedeno u izjašnjenjima Ministarstva i Instituta, potrebno je dopuniti zakonske odredbe koje mogu preciznije regulisati ovu oblast, a u cilju zaštite zdravlja djece.

Imajući u vidu navedeno, kod činjenice da Zaštitnik u vršenju svoje funkcije djeluje na način što: ukazuje, upozorava, kritikuje, predlaže ili preporučuje, u cilju zaštite zdravlja, te prava i najboljeg interesa djece, Zaštitnik

PREPORUČUJE

Ministarstvu zdravlja Institutu za javno zdravlje

- da u međusobnoj saradnji, u što skorijem periodu, preduzmu normativne djelatnosti u cilju preciznog zakonskog određenja ograničenja upotrebe duvanskih proizvoda, regulisanja zabrane proizvodnje, obrade i prometa duvana za oralnu upotrebu, kao i regulisanja – zabrane kupovine i prodaje duvanskih proizvoda putem interneta;
- da u saradnji sa nadležnim inspekcijskim organima sprovode redovne kontrole prodaje opasnih duvanskih proizvoda dostupnih na našem tržištu i s tim u vezi preduzimaju aktivnosti;

Ministarstvo i Institut dužni su da u roku od 60 dana dostave izvještaj Zaštitniku o preduzetim i namjeravanim radnjama na izvršenju preporuke.

**ZAMJENICA ZAŠTITNIKA
LJUDSKIH PRAVA I SLOBODA CRNE GORE**
Snežana Mijušković

D-na:

- Institut za javno zdravlje
- Ministarstvo zdravlja
- Upravi za inspekcijske poslove (na upoznavanje)
- a/a